

**Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта
махсус таълим вазирлиги
Бухоро давлат университети**

**АДАБИЁТШУНОСЛИК ВА ТАРЖИМАШУНОСЛИКНИНГ
ДОЛЗАРЪ МУАММОЛАРИ: АДАБИЙ ЖАРАЁН, ҚИЁСИЙ
АДАБИЁТШУНОСЛИК, УСЛУБШУНОСЛИК ВА ТИЛШУНОСЛИК
МАСАЛАЛАРИ**

**Халқаро миқёсидаги илмий-амалий анжуман
материаллари
ТЎПЛАМИ**

Бухоро - 2022

«Адабиётшунослик ва таржимашуносликнинг долзарб муаммолари: адабий жараён, киёсий адабиётшунослик, услубшунослик ва тилшунослик масалалари» халқаро илмий-амалий анжумани материаллари. Бухоро – 2022. - 224 бет

Бухоро давлат университетида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 7 мартдаги 101-ф-сонли Фармойиши ҳамда Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2022 йил 14 мартдаги 97-сонли буйруғи асосида 2022 йил 4 октябрь куни “Адабиётшунослик ва таржимашуносликнинг долзарб муаммолари: адабий жараён, киёсий адабиётшунослик, услубшунослик ва тилшунослик масалалари” мавзусидаги халқаро микёсдаги илмий-амалий анжуманибўлиб ўтади.

Масъул муҳаррир:

Менглиев Баҳтиёр Ражабович – филология фанлари доктори, профессор

Таҳрир хайъати:

Д.И. Ходжаева, М.Қ. Бақоева, М.Б. Аҳмедова, Г.Ф. Назарова, Л.Ж. Жалилова,
З.Т. Сафарова, М.Ж. Чориева

Такризчилар:

Нозимжон Бобожонович Атабоев – филология фанлари бўйича фалсафа доктори, доцент

Қаршибаева Улжан Давировна - филология фанлари доктори, профессор

Мақолаларни тўпловчи ва нашрга тайёрловчи Инглиз адабиётшунослиги кафедраси доценти, ф.ф.ф.д. М.Б.Аҳмедова

Ушбу тўпламда жамланган мақолалар хорижий тилларни ўқитишнинг замонавий ёндашувлари ва истиқболлари, корпус лингвистикаси масалалари, медиалингвистика ва лингвистик тадқиқотлар, киёсий адабиётшуносликнинг долзарб муаммолари, Ўзбекистонда таржима мактаби яратиш ва уни ривожлантиришда инновацион ғоя ва технологияларни қўллаш масалалари доирасида мутахассисларнинг тажриба ва фикр алмашинувини таъминлашга хизмат қилади.

The mother is close to O-Lan, the protagonist of the novel *Generous Earth*. He is very patient, obedient, and the color of his face is like fertile ground. The mother endures all the trials. After her husband leaves, she raises her children alone, struggles to survive, and works hard on a piece of land.

As the first book in the trilogy, *Generous Earth* required less effort from Pearl Buck, in which she achieved her goal of expressing her views. Here the artist was stronger than his rival. Although the author's idea is much clearer in "Sons", its social burden is light, and the artistic value of the novel is much lower. In "Divided Space" he expresses his opinion to the end, and the missionary is completely superior to the artist.

The influence of the novel "Generous Earth" on the political arena was more important than its popularity. From the 1930s to the 1960s, Buck's novels were more important than any other American author's book on relations with China. In the novel, American and Chinese readers saw for the first time human relationships, Chinese characters who think like real, ordinary people, unlike exotic "eastern" heroes.

The same is the main achievement of the work and brought real fame to the author. Prior to the publication of the novel, some writers and journalists from Europe or the continent discriminated against the peoples of Asia in their works, treating them as a low class. They knew the Chinese as ignorant, some kind of mysterious people. He was addicted to drugs, and his society was considered backward and rude. This ugly, absurd, and ingrained view in the minds of some Europeans were, of course, far from the truth.

Pearl Buck's literary legacy is vast, rich, and priceless. However, it is almost unfamiliar to Uzbek readers. His contribution to literature is primarily due to the fact that he was one of the first to cover the subject of China for the Western world. He acknowledged this in the last years of his long life and fruitful creative activity, writing: "It is difficult for me to say which part of the world is more valuable. I am as loyal to Asia as I am to my homeland." Indeed, the writer considered China to be his "second home."

Pearl Buck was awarded the Nobel Prize on December 10, 1938. He said in a speech that day: "If I were speaking on behalf of the Chinese people from an unofficial point of view, I would be wrong. For many years, the life of the Chinese people has been a part of my life. The minds and intellects of my country and China, of my native land, are similar in many respects. Especially on this day, when all the people of China are fighting for the greatest, most important struggle for freedom, the two countries' notions of freedom and liberty are more and more similar than ever. is the most valuable thing."

References

1. Akobirova S.T. Amerika adabiyotida Sharq mavzusi (Perl Bak ijodidan sahifalar) // Til va adabiyot ta'limi, 1998, №5, 48-51 betlar.
2. Akobirova S.T. Perl Bakning ijodi va Sharq. Toplamda: "Gumanitar va ijtimoiy-iqtisodiy fanlar sohalarining muhim masalalari", 1 chiq., Toshkent, 1998, 45-48 betlar.
3. Akobirova S.T. Bu mukofot barchamizniki (Perl Bakning Nobel mukofoti bilan taqdirlangan kundagi nutqi) // Jahon adabiyoti, 1999, fevral, 174-bet.

VALTER SKOTT VA ABDULLA QODIRIY ASARLARIDA TARIXIY HAQIQAT VA BADIY TO`QIMA

Hamroyeva Sharifa Shukur qizi

BuxDU, Xorijiy tillar fakulteti,

Ingliz adabiyotshunosligi kafedrasi o`qituvchisi,

E-mail: sharifa.hamroyeva@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi ingliz va o'zbek tarixiy romannavislari V.Skott va A.Qodiriy asarlaridagi badiiy to`qima va tarixiy haqiqatni tahlil ostiga oladi. Shuningdek, tezisdagi "O'tkan kunlar" va "Ayvengo" tarixiy romanlari qiyosiy tahlil qilingan bo'lib, ushbu ikki yozuvchining uslubiyatining farqli va o'xshash xususiyatlari sanab o'tilgan.

Kalit so'zlar: tarixiy haqiqat, badiiy to`qima, roman, Romantisizm, syujet, qahramon

Kirish

Valter Skott va Abdulla Qodiriy garchi ikki millat adabiyoti vakillari bo'lsada, ularni birlashtiruvchi bitta adabiy markaz – bu ularning tarixiy romannavisligidir. Valter Skott o'zining birinchi romani “Uverli” bilan dunyo adabiyoti tarixiy roman janriga mustahkam poydevor tashlagan bo'lsa, Abdulla Qodiriy milliy adabiyotda o'zining “O'tkan kunlar” romani orqali o'zbek tarixiy romanchiligida ilk qadamni qo'ydi. Ingliz adibi V.Skott va o'zbek adabiyoti yozuvchisi A.Qodiriy tarixiy romanlarini tahlil qilarkanmiz, ulardagi tasvirlangan real fakt va badiiy to'qimaning mohirona aks ettirilishi yozuvchilarning romanga san'atkorona yondashuviga guvoh bo'lamiz.

Ingliz yozuvchisi Valter Skott o'zbek romannavisi A.Qodiriydan farqli o'laroq, tarixiy romanlarida badiiy to'qimalar orqali o'tmishning real voqealarini ifoda ettirgan. Jumladan, “Ayvengo” romanini tahlil qiladigan bo'lsak, yozuvchi Anglo-sakson va Normanlar o'rtasidagi urush, shahzoda Jonning Angliya taxtini salibchilar bilan kurashayotgan akasi qirol Richarddan qaytarishdagi isyonlari tasvirlangan. Shahzoda Jon normanlar bilan til biriktiradi va saksonlar yo'l boshchisi Vilfred Ayvengo qirol Richard tarafdori bo'lib, unga qarshi kurashadi.

“The Battle of Hastings, fought on 14 October 1066, is the most famous battle in English history. There is widespread consensus among historians that William the Conqueror founded Battle Abbey in penance for the blood shed at the battle and to commemorate his great victory, on the very spot where he defeated King Harold.”

Hikoya uchinchi salib yurishlarida sodir bo'lib, tarixiy manbalarda bu jang 1066-yilda Hasting bo'lib, normandlar yo'l boshchisi Uilyam I saksonlarni mag'lubiyatga uchratadi va bu o'tmish voqealari XII asrda yozilgan Battle Abbey yilnomasida qayd etilgan. Urush natijasida 600 yillik saksonlar hukmronligiga chek qo'yiladi va Angliyada normanlarni zulmkor hukmronligi boshlanadi.

Romandagi Ayvengo, Roven, Sedrik obrazlari badiiy to'qima bo'lsa, qirol Richard, shahzoda Jon, Robin Loksley obrazlari tarixda protitiplari mavjud qahramonlardir. Asardagi geografik joy nomlari ayrimlari to'qima (Rotherwood, the home of Cedric) va haqiqiy (France, Holy Land) roman makoni tarzida muallif tomonidan mohirona qo'llanilgan. Roman voqealari O'rta asrlarlarda, ya'ni, 1190-yillar atrofida sodir bo'lgan va bu vaqt mobaynida qirol Richard Fransiyada tutqunlikda edi.

“Ayvengo”da muallif tomonidan hayot tarzi, musobaqalar, transport vositalari va kiyim-kechaklar tasviri real faktlarga tayanib tasvirlangan. Shu o'rinda Skott XII asr ijtimoiy, madaniy va siyosiy hayotini real voqealar va badiiy to'qimalar kombinatsiyasi orqali gavdalantirganini ta'kidlash lozim. Natijada, Skottning ushbu romanida tarixiy nomuvofiqliklarga duch kelamiz. Normanlar tarixchisi Frimen, romanda qayd etilgan tarixiy xatoliklarga quyidagicha izoh beradi:

“No Englishman in the twelfth century called himself a Saxon, or was called a Saxon by anybody except a Scot or a Briton.”

Abdulla Qodiriy esa o'z romanlariga material to'plash mobaynida Qo'qon xonligi tarixiga oid eski o'zbek va fors tilida bitilgan turli manbalarni o'qib-o'rgangan, roman voqealari bo'lib o'tadigan o'rinlarni, tarixiy joylarni borib ko'zdan kechirib kelgan. “Men bir asar yozishdan avval shu yozmoqchi bo'lgan narsam haqidagi materiallarni puxta o'rganib chiqaman, — degan edi adib. — Biror joy to'g'risida asar yozmoqchi bo'lsam, joyni avval necha martaba ko'rgan esam-da, yana borib, tekshirib, yaxshiroq o'rganib kelaman”.

Ana shu maqsadda u bir necha marotaba Qo'qonga, Farg'onaga, Namanganga O'zbekistonning boshqa shaharlariga safar qilgan. Yozuvchi bu shaharlarda keksa odamlar bilan uchrashib suhbatlar qurgan, o'tmishda tarixiy voqealarni o'z ko'zlari bilan ko'rib guvoh bo'lgan oqsoqollarni izlab topib, ulardan ko'plab nodir ma'lumotlarni yozib olgan. Ulug' adib har bir voqea-hodisaning ishonarli yoritilishiga juda katta ahamiyat bergan. Shunga ko'ra, O'zbekistonda o'sha davrda yashagan aholi og'zidan moziyidagi tarixiy voqealarni yozib olish ishini Abdulla Qodiriy birinchi bo'lib boshlab berdi, deyish mumkin. Xon davri voqealarini ko'rib, o'z og'zi bilan izohlab bergan kishilarning xotiralariga suyanmay, bu qimmatli ma'lumotlarni hisobga olmay asar yozishni yozuvchi o'ziga munosib bilmagan. Demakki, xalq

yodida saqlanib qolgan, shuningdek, hikoyatlar, afsonalar va naqlar orqali yetib kelgan moziy voqealariga ham yozuvchi katta e'tibor bergan.

Albatta har bir asar haqiqatda bo'lgan voqealarga asoslanavermaydi. Badiiy asarda albatta to'qima syujetlar mavjud bo'ladi. "O'tkan kunlar"ni ham to'liq haqiqat deb bo'lmaydi, unda ham to'qima syujetlar mavjud. Undagi tarixiy voqealar haqiqatdan ham bo'lganligini yoki badiiy to'qima asosida yaratilganligini boshqa kitoblar ham tasdiqlaydi.

Shu o'rinda A.Qodiriyning tarixiy romanlaridan biri "O'tkan kunlar"ni tahlil qiladigan bo'lsak, ba'zi tadqiqotchilar ushbu qissaning to'qimaligini, haqiqatda Marg'ilonida Kumushbibi degan judayam go'zal qiz bo'lganligini, lekin yosh bo'lib dunyodan o'tganini aytadilar. Ba'zi tadqiqotchilarning fikricha, haqiqatda shunday voqe'lik bo'lgan. Hatto hozirda Marg'ilonida Kumushbibi va Otabekning avlodlari borligini ta'kidlashadi. Muallif esa o'z asari so'nggida shunday deydi: "Keyingi Marg'ilon borishimda yaqin o'rtoqlardan Yodgorbek to'g'risini surishtirib bildim: Yodgorbek ushbu asrning o'n to'qquz va yigirmanchi ochliq yillari miyonasida vafot qilib undan ikki o'gul qolibdir. Og'ullaridan bittasi bu kunda Marg'ilonning mas'ul ishchilaridan bo'lib, ikkinchisi Farg'ona bosmachilari orasida ekan. Bu kunda nomu nishonsiz, o'luk-tirigi ma'lum emas, deydilar".

Asardagi tarixiy shaxslar: Xudoyorxon, Musulmonqul, O'tabboq qushbegi, Normuhammad qushbegi haqiqatda bo'lgan. Muallif asarda otamning aytishlaricha, Normuhammad qushbegi Toshkent bekklaridan eng tuzugi bo'lgan ekan, kabi mulohazalarni izoh qilib ham keltiradi.

Xulosa

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, V.Skott va A.Qodiriy tarixiy roman yozishda tarixiy janr prinsiplariga amal qilgan holda, tarixiy faktlarni badiiy to'qima va real voqealarni kitobxonga yetkaza olishni, o'tmish voqealariga munosabat, o'tmish manzaralarini tasvirlashni mohirlik bilan amalga oshirgan. Romanlarda ifoda etilgan tarixiy faktlar, geografik joylar, qahramonlarning prototipi, davr tasviri kitobxonga o'tmish voqealarini gavdalantirishda imkon yaratib berdi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Fleishman, A. The English Historical Novel: Walter Scott to Virginia Woolf, Johns Hopkins Press, 1971
2. Qodiriy H. Otam haqida. Toshkent: G'. G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1983. 96-bet.
3. Qodiriy A. O'tkan kunlar. Toshkent: Sharq nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi tahririyati, 2005. 381-bet.
4. www.english-heritage.org.uk/.../battle-of-hastings-location

INGLIZ ADABIYOTIDA "G'URUR/QADR-QIMMAT" MOTIVINING IFODALANISHI

Muxlisa Choriyeva Jumamurodovna,

BuxDU, Ingliz adabiyotshunosligi kafedrasida o'qituvchisi.

Hamma odamlarning o'ziga xos ijobiy xarakterli xususiyatlari va tabiiyki, salbiy kamchilik va nuqsonlari borligi ta'kidlangan. Inson hayotiga nazar tashlaydigan bo'lsak, shuni yaqqol ko'rish mumkinki, xarakterning yomon tomonlari yaxshilaridan ustun turadi. Shu jumladan, G'urur - bu har qanday odamni ba'zan ijobiy nuqtai nazardan, lekin ko'pincha salbiy tomondan tavsiflash mumkin bo'lgan xarakter xususiyati hisoblanadi. Barcha tug'ma ehtiroslarimiz ichidan, ayniqsa, g'ururimizni yengish qiyinroq hisoblanadi. Chunki, uni qancha berkitsak ham, u bilan qancha tortishsak ham, uni qancha o'ldirishga harakat qilsak ham, u biz bilan yashayveradi va hattoki ba'zan vaqti-vaqti bilan haddan oshib, o'zini ko'rsatib ham turadi.

Adabiyotda ham yozuvchilarimiz tomonidan personajlar xarakterini ochib berishda ushbu mavzuga juda ham ko'plab hollarda murojaat qilingan. Ayniqsa, jahon adabiyotida "g'urur",

2- ШЎЪБА. АДАБИЙ ТАНҚИДЧИЛИК, АДАБИЙ ЖАРАЁНЛАР, АДАБИЁТДА МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТ ВА МАЪНАВИЯТ МАСАЛАЛАРИ.	53
Dr. Firuze Güzel. THE FALL OF IDEOLOGIES GRAPES OF WRATH AND FAREWELL GUL'SARY!	53
Кондратьева Ирина Германовна, Хисматуллина Люция Гумеровна. ЭКСПРЕССИВНОСТЬ И СТИЛИСТИЧЕСКОЕ СВОЕОБРАЗИЕ РАССКАЗОВ К МЭНСФИЛД	53
Дилрабо Кувватова. СЎНГГИ ЙИЛЛАР ЎЗБЕК ДОСТОНЧИЛИГИДА МОДЕРН ИЗЛАНИШЛАР	55
Алланазарова Феруза Каримбердиевна. ЖАҲОН АДАБИЁТИДА ЗАМОНАВИЙ НАСР ТАКОМИЛЛИ	58
Сафарова Зилола Толибовна, Ўраева Дармон Саидахмедовна. Ч. ДИККЕНСНИНГ “НИКОЛАС НИКЛБИ” РОМАНИДА ТАЪЛИМ МАСАЛАСИ	59
U.S.Toirova. INGLIZ ROMANLARIDA IT ZOOSEMASINING TURLI XIL TALQINI	62
Odinaeva Nilufar Lukmonovna, Khudoyberdieva Kamola. THE TRAGEDY IN "MARTIN EDEN" BY JACK LONDON	64
Shaymardanov Abror Hamid o'g'li, Juraev Shohruh Baxtiyorovich. TABIIY TILNI QAYTA ISHLASH NAMUNALARI VA ULARNING HORIJY TILLARNI O'RGANISHDAGI O'RNI	67
Муқимова Гулнора Рашидовна. ФИТОМОРФ МЕТАФОРЛАРНИНГ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ	69
Рўзиев Я.Б. ВИЛҲЕЛМ ФОН ҲУМБОЛТ ТАЪЛИМОТИДА РУҲИЙ ҚУВВАТ БИЛАН ТИЛНИНГ ЎЗАРО МУНОСАБАТИ МАСАЛАСИ	71
Худойкулова Мархабо Ахадовна. МЕСТО ЖАНРА ПОЛЕМИКИ УЗБЕКСКОМ ЛИТЕРАТУРНОМ КРИТИКЕ	74
Jalilova Lola Jalilovna, Axmedova Mohinur Farhodovna. PSIXOLOGIZMNING MUHIM JHATLARINI J.K. ROVLINGNING “GARRI POTTER VA HIKMATLAR TOSHI ”ASARI ORQALI TAHLILI	76
Каримова Шахнозахон Каримовна. АСҚАР МАҲКАМ ШЕЪРЛАРИДА ИНВЕРСИЯ	79
Ollomurodov Arjunbek Orifjonovich. COGNITIVE STUDY OF METAPHORS: STRUCTURE AND USAGE	80
Qurbonova N. , Karimova Dilshoda Erkinovna. UILYAM BLEYKNING “LONDON” SHE'RIDA METAFORALARNING QO'LLANISHI	82
Jalilova Lola Jalilovna, Nematova Ro`zigul. O'ZBEK ADABIYOTIDA MILLIY RUHIYAT TASVIRI	84
Maftuna Yoriyeva, Nodira Roziqovna Qurbonova. JEYMS FENIMOR KUPERNING IJOD YO`LI BOSQICHLARI	86
Tursunova Zarina. KEYT SHOPINNING “THE AWAKENING” ASARIDA FEMINIZM MAVZUSI	89
Choriyeva Muxlisa, Yandashova Munisa. THE IMPACT OF THE SECOND WORLD WAR ON THE LIVES OF PEOPLE IN REMOTE VILLAGES AND THE DEPICTION OF NATIONAL CHARACTERS REFLECTED IN “BETWEEN TWO DOORS” BY UTKIR HOSHIMOV	91
O.X.Ganiyeva, N.B. Aminova. JON STEYNBEKNING ASARLARIDA IJTIMOIIY MUAMMOLAR TASVIRI	93
Mohinur Raxmiddinova Sayliyeva. MARGARET MITCHELLNING “SHAMOLLARDA QOLGAN HISLARIM” ASARI FUNKSIONAL-DISKURSIV TAHLIL OBYEKTI SIFATIDA	95
Tukhtayeva Farida Ismatullayevna. CHINESE IN THE WORKS OF US WRITERS	98
Hamroyeva Sharifa Shukur qizi. VALTER SKOTT VA ABDULLA QODIRIY ASARLARIDA TARIXIY HAQIQAT VA BADIY TO`QIMA	100
Muxlisa Choriyeva Jumamurodovna. INGLIZ ADABIYOTIDA “G`URUR/QADR-QIMMAT” MOTIVINING IFODALANISHI	102